

7. Коваленко Є.І., Пінчук І.М. Освітня діяльність і педагогічні погляди С.Русової. – Ніжин: НДП, 1998. – 214 с.
8. Коваль О.Г. Ващенко: людина – педагог-державник // Диво слово. – 1996. – № 4. – С. 51-54.
9. Лубенець Т.Г. Вибрані педагогічні твори. – 2-е вид. – 1913.
10. Маковей О. Життєпис Осипа-Юрія Гординського-Федьковича. – Львів, 1910. – 401 с.
11. Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів у 10 томах. – К.: Рад шк., 1954.
12. Савицька Г.І. Невтомний борець за початкову освіту на Україні Яків Феофанович Чепіга // Педагогіка, вип. 5. – 1967. – С. 122-131.
13. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5-ти т. – К.: Рад шк., 1971.
14. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К.: Рад шк., 1949. – 568 с.
15. Франко І.Я. Допис про Дрогобицьку гімназію // Дзвін. – 1878. – 15 с.
16. Франко І.Я. Твори у 20-и томах. – К.: Дер. в – во худ. л – ри, 1955.
17. Федькович Ю. Статті і матеріали. – Чернівці, 1959. – 325 с.
18. Чавдаров С.Х. Педагогічні ідеї Шевченка. – К.: Рад. шк., 1953. – 208 с.
19. Чепіга Я.Ф. Письмо в школу // Методичний підручник для вчителя. – К., 1918. – С. 7.
20. Антология педагогической мысли Украинской ССР / Сост. Н.П.Калениченко. – М.: Педагогика, 1988. – 640 с.

*Беланова Р.А.
Національний університет
“Києво-Могилянська академія”*

ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРИНЦИПИ ІСТОРІЇ ОСВІТИ США

Відомо, що школа та суспільство є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Вивчення історії освіти у Сполучених Штатах висвітлює історію не тільки американських шкіл, але й усього американського суспільства. Лоуренс Кремін (1925-1990) був професором у Колумбійському педагогічному коледжі (Teachers Colledge), а потім президентом цього коледжу та

Фундації Спенсера (Spencer Foundation), а також автором дев'яти книг та безлічі статей з історії освіти.

У трьохтомнику “Американська освіта” (American education), який був виданий між 1970 та 1988 роками, Кремін визначив освіту “... як навмисне, систематичне зусилля, яке стимулюється та підтримується, з метою передачі, пробудження чи набуття знань, стосунків, навичок, почуттів, а також як будь-яке вивчення, яке породжується цим зусиллям, пряме чи непряме (яке тільки мається на увазі), навмисне чи попередньо передбачене” [1; X].

У своїй останній книзі “Громадська освіта та її недоліки” (Popular Education and Its Discontentments) [1990], Кремін розвиває три теми, які на його думку, є основоположними у вивченні історії освіти у США. Так, він пише: “Перша тема, *популяризація*, – це тенденція зробити освіту потенційно широкодоступною у всіх можливих формах для всіх прошарків населення; друга, *різноманітність* – це збільшення кількості та розсередженості навчальних закладів, які й забезпечать всезагальний доступ на зростаючий попит і зацікавленість в таких інституціях; і третя, *політизація* – це спроба вирішити конкретні соціальні проблеми опосередковано через освіту, замість того, щоб робити це безпосередньо за допомогою політики” [5; VII-VIII]. Згідно із Креміном, жодна з цих тем не є чисто американською, а лише усі три разом, вони і роблять історію американської освіти унікальною.

Кремін вважає, що досліджуючи події та явища хронологічно, необхідно виходити за межі цих явищ і подій та досліджувати їх взаємодію із законами, принципами та узагальненнями, які знаходяться поза меж дисципліни історія. Вивчення історії за допомогою тематичного підходу, допомагає інтегрувати філософію, політику, психологію та економіку, для того, щоб краще зрозуміти історичні явища. Кремін стверджує, що “залежність від конкретної теорії освіти, яка скеровує зусилля окремого історика та інформує його (ідеалістична інтерпретація американської освіти, соціологічна інтерпретація американської освіти), і в результаті також буде, конкретна теорія, яка була подана первинною інформацією. Але, з багатьох теорій, і в результаті різних історій, колективна література, яка з’явиться, буде більш широкою, більш багатою та досконалою, ніж спрощенні спроби попередньої ери” [12; 163].

Щоб точніше зрозуміти точку зору Креміна щодо дослідження освіти, на основі використання тільки однієї основоположної ідеї, яка веде до абсолютно різних історій освіти, прослідкуємо дві інтерпретації, які найбільше домінували у двадцятому столітті: ідеалістична та соціологічна.

До 1960-х років, історична інтерпретація американської освіти акцентувала увагу на перевазі шкіл у США. Історія була “історією наперед визначених, невідворотних та тріумфальних досягнень школи” [2; XIV].

Основоположником цього історичного підходу щодо вивчення освіти, був Е.Каберлі. Його книга “Всезагальна освіта в США” (Public Education in the United States), була надрукована в 1919 році. Каберлі та його послідовники розглядали школи як інструмент позитивних суспільних змін.

Але, після виходу у світ книг Бернарда Байліна “Освіта в процесі становлення американського суспільства” (Education in the Forming of American Society, 1960) ідеалістична точка зору на освіту змінилася. З 1960-х до 1980-х освіта розглядалася більш реалістично як “сума усього того, що спроможне окультурити дитину, молодь та дорослого – сім’ю, церков, засоби масової комунікації тощо [3; XIV]. Ця точка зору є соціологічною. Згідно з якою, все що не робиться під керівництвом дорослого – це окультурення. Соціологічний підхід до історії освіти не розглядає школи, а зосереджується на ролі суспільства в освітньому процесі молоді.

Для того, щоб досліджувати історію американської освіти у взаємозв’язку з іншими дисциплінами, ми будемо використовувати три теми, які були виділені Креміном у якості систематизуючої основи, яка допоможе нам більш точно висвітлити історію освіти в США.

Витоки популяризації освіти в США. До XIX століття в Європі сім’я була гарантом освіти для молоді. Якщо батько був швець, то і син як правило ставав швецем. Якщо ж сім’я займалася сільським господарством, то й діти привчалися працювати на фермі. Дочки вчилися шити, в’язати, куховарити, прибирати. За освіту дітей відповідальність повністю несли батьки. Тільки заможні, мали можливість відправити дітей до приватних шкіл чи найняти домашнього вчителя.

З часом, з початком індустріалізації, відповідальність за освіту підростаючого покоління взяла на себе комуна (спільнота). Саме комуни готува-

ли потенційних працівників та встановлювали закони, які забороняли переїзд з місця на місце.

На початок XIX століття, на більшій частині Європи, загальна освіта чи освіта для всіх, яка не завжди була рівною за якістю, стала доступною для багатьох молодих людей. У Великій Британії законодавчий акт 1870 року, який стосувався освіти (Education Act of 1870) забезпечив державною підтримкою освітню систему двох типів шкіл: “закритого типу” (“board schools”), для відвідування школи дітьми найнижчих прошарків населення та “волонтерські школи” (“voluntary schools”) – попередник Граматичної Школи, для представників середнього та вищого класів. Ці два типи шкіл, мали різні програми навчання. Лише програма навчання учнів із вищих та середніх класів гарантувала можливість отримання вищої освіти.

Система освіти, яка була втілена в життя колоністами була запозичена із Великої Британії. Як і англійці, колоністи не вірили у всезагальну рівність освітніх можливостей. Діти працівників та селян отримували мінімальну підготовку, яка давала їм лише можливість читати Біблію. Зрозуміло, що класичної освіти їм не давали. Хлопчики ж із вищих та середніх класів були потенційними студентами коледжів та університетів, в основному в Європі. Англійські колоністи успадкували традицію Старого Світу, згідно з якою місце жінки було вдома. Тому дівчат, як правило, навчали вдома, а не в школі та орієнтували їх переважно на роль матері та домогосподарки. Не дивлячись на те, що ця система не забезпечувала рівних можливостей, вона стала основою всезагальної освіти для всіх дітей.

Релігія. Через те, що колоністи Нової Англії спочатку мали приблизно однаковий етнічний, лінгвістичний та релігійний базис, вони не вважали свій підхід до освіти несправедливим. Вони були глибоко релігійними пуританами та вірили, що діти – дикі, примітивні істоти, які були зачаті у гріху і народженні у корупцію і що єдиний шлях для їх спокути, – це освіта, дисципліна та релігійне життя. Пуритани вважали, що читання та математика – це способи досягнення релігійних доктрин. Також, вони були переконані, що всезагальна освіта робить усіх дітей рівними в очах Бога.

Вища освіта. Рішення заснувати Гарвардський університет, було прийнято в Кембриджі у 1636 році з метою навчання духовності. Перший набір

студентів був здійснений у 1638 році. А у наступному році, Університет отримав своє ім'я на честь Джона Гарварда, молодого колоніального міністра, який заповів свою бібліотеку, яка нараховувала 400 книжок на 780 фунтів стерлінгів (половину свого майна) новому коледжу та став першим попечителем вищої освіти в Америці. У 1642 році відбувся перший випуск, дев'яти студентів богословів, що поклало основу традиції американської вищої освіти в колоніях Нової Англії. Це, також, дало можливість студентам отримувати вищу освіту не тільки в Європі, а й в Америці.

Перші приватні університети США готували студентів за спеціальностями: теологія, право, медицина, освіта. Така програма була занадто обмеженою для країни, яка прагнула розширити свою територію, розвивала індустрію та де збільшувалася чисельність населення.

Загальна освіта. У 1642 році був прийнятий законодавчий акт, згідно з яким, вводилася обов'язкова освіта. Відповідальність за навчання дітей несли батьки.

Наслідуючи вчення Кальвіна та традиції Мартіна Лютера, в 1647 році був прийнятий закон, згідно з яким, держава повинна була створити школи для популяризації вчення та цінностей церкви та релігії серед учнів, щоб захистити їх від пристрастей. Цей закон не тільки сприяв збільшенню кількості шкіл, але й збільшенню початкових шкіл (для дітей у містах із 50-ма та більше сімей) та граматичних чи середніх шкіл (для старших дітей в містах з населенням, яке перевищувало 100 сімей) для усіх дітей. Згідно з законом, програма повинна була засновуватися на релігійній та моральній підготовці, а методика викладання мала базуватися на постулаті Кальвіна про те, що діти народжені у гріху.

Типи шкіл. Колоніальні школи Нової Англії розвивалися від домашніх приватних шкіл до територіально організованих навчальних закладів.

Латинські Граматичні Школи. У 1635 році Латинська граматична школа, класична середня школа для хлопчиків була заснована у Бостоні. Ця школа повинна була давати освіту хлопчикам із заможних сімей. Вони завчали латинську граматику, латинські “крилаті” вирази, читали Цицерона, Вергілія, Овідія та Еразмуса. На останньому році навчання хлопчики

вивчали риторику та елементарну грецьку. Післяобідній час по суботах, як правило, присвячувався вивченню Біблії.

Дамські школи. Більшість хлопчиків, які відвідували Латинські грама-тичні школи, початкову освіту отримали вдома, в дамських школах чи у міських школах. Дамські школа – це приватний будинок, в якому збиралося декілька дітей і їх навчала господарка дому. Але цей тип “суспільних” шкіл швидко виводився.

Міські школи. Засновані для надання початкової освіти усіх дітей Нової Англії, багато міських шкіл отримали громадську підтримку, хоча деякі з них були платними, а деякі – на утриманні у приватних осіб.

Регіональні школи. Ці школи утворювалися поступово, з переїздом багатьох сімей з міст та побудовою ферм, церков, сіл та поселень, ці новозаселені місця отримували статус регіону з правом місцевого самоврядування, а також з правом контролю освіти. У вигляді демократичної відповіді на потребу освіти мігруючого населення, регіональні школи були узаконені у Коннектикуті у 1766 році та у Масачусетсі в 1789 році. Кожен округ наймав свого директора школи та визначав тривалість навчального процесу протягом року. Вчителі дуже рідко мали спеціальну підготовку, вони забезпечували лише навчання абетці, основам читання, письма та релігії.

Основи політизації освіти. Витоки політизації освіти можна знайти у двох аспектах історії освіти на колоніальному півдні. Це освіта негрів та жінок. Коли землевласники Півдня прийняли закони, які забороняли освіту рабів з метою збереження контролю над ними, ці закони фактично визнали важливу роль освіти у справі соціальних змін. Лоурен Кремін, в “Освіті та політиці”, яка увійшла в книгу “Громадська освіта та її недоліки”, стверджує: “Освіта завжди виконувала політичну функцію, оскільки вона впливає, чи принаймні так вважається, що впливає, на майбутній характер суспільства та держави”. Він вважає, що можна прослідкувати взаємозв’язок політики та освіти, якщо проаналізувати висловлювання, таких педагогів як Томас Джефферсон, Норенс, Манн та Джон Дьюї: “Для Джефферсона цілі освіти полягають у розповсюдженні знань, плеканні чеснот (включно з патріотизмом) та розвитку пізнання ... підготовки інформованих громадян та гуманних людей [6; 85-86]”.

Він вказує на той факт, що Джеферсон у своїх пропозиціях “не згадав про афроамериканців, у той час як Манн відстоював необхідність расового єднання у школах. Також Джеферсон нічого не говорить про освіту жінок” [7; 86]. Згідно з Кременем, Манн розглядав школу як інструмент соціальних реформ, які готували молодих людей до того, щоб отримувати інформацію, формувати незалежні судження та брати активну участь у житті індустріального суспільства. А Дж. Дьюї, на думку Кремена, був ще більш конкретним щодо взаємодії школи та суспільства. Він розглядав школу як “ембріон суспільного життя” [8; 85].

Школи південних колоній. Південні колонії були слабо заселені. Люди з плантацій, які вирощували рис, тютюн, бавовну тощо, були чітко поділені на класи та раси. Власники плантацій, як клас, вважали себе нащадками британських землевласників, які підтримували короля Стюарда в англійській громадянській війні (1642-1649 рр.), а тому, самі собою, вони відтворювали аристократичний образ життя у Новому Світі. Через те, що вони не вважали освіту засобом створення нового соціального устрою, то й не прагнули до забезпечення загальної освіти для усіх дітей. Вони вірили, що були відповідальні лише за освіту своїх власних дітей, яких часто навчали приватні вчителі. Хлопчики, як правило, вивчали предмети, які були необхідні для підготовки до навчання у коледжі, а дівчата вчилися вести господарство. Головною турботою власників південних плантацій було створення та утвердження життя джентльмена, а не просвітника мас [9; 146].

Що стосується освіти жінок, то дівчата з південних колоній мали менше можливостей, ніж дівчата у Новій Англії. Хоча вони й відвідували школи, а деякі з них навіть брали приватні уроки, все ж таки основна частка жіночого населення Південних колоній була неписьменною. Тільки одна з трьох жінок у XVII столітті могла написати своє ім'я, в той час як троє з п'яти чоловіків могли зробити це. Після Американської революції, деякі заможні дівчата відвідували приватні школи, де вчилися писати, читати, танцювати та рахувати. Молоді ж люди вивчали філософію латині, грецьку мови [11; 112].

Робота на плантаціях вимагала дешевої робочої сили, ось чому вже через дванадцять років після заснування колонії в Джеймстауні, (у 1619 році) з Африки для роботи на плантаціях було завезено перших рабів. Зе-

млевласники не хотіли давати освіту своїм рабам, бо вважали, що освічені раби неслухняні та менш корисні.

Тільки у XVIII столітті французькі та іспанські місіонери зробили перші спроби дати освіту рабам із Африки в колоніальній Америці. Вони вважали освіту засобом, за допомогою якого вони могли б поширювати Церкву. В 1750-х та 1760-х роках Англіканське місіонерське товариство для пропаганди Святого Писання заснувало благодійні школи, в яких навчали рабів з Південних колоній читати та писати.

У 1770 році в колоніях було приблизно 700.000 рабів з Африки. А до 1880 року їх кількість збільшилася до 4.000.000. Історики констатують той факт, що у 1863 році рівень освіти серед африканських рабів у США був 5% [4; 146].

Арсеа Рід та Верна Бергеман [10; 148] вважають, що протягом усієї історії освіти у США актуальними у різний час різні були теми. Але в колоніальному періоді можна знайти витoki трьох тем, які були виділені Креміном: популяризація у Новій Англії, політизація на Півдні та масовість у Середньоатлантичних колоніях.

- На відміну від колоній Нової Англії та Південних колоній, населення Середньоатлантичних колоній Нью-Йорка, Нью-Джерсі та Пенсільванії було різноманітним щодо етнічного походження, мови та релігії. Цей регіон був колонізований датськими кальвіністами, англіканцями, лютеранами, євреями та католиками. Це були вихідці із Англії, Шотландії, Данії, Німеччини, Швеції та Ірландії. Таке різноманіття культур унеможливило домашнє навчання дітей, ось чому там з'явилися зовсім інші шляхи отримання освіти.

Парафіальні та приватні школи. В 1720-ті та 1740-ті роки у Пенсільванії, за підтримки релігійних громад, були засновані парафіальні школи. У той самий період у Вірджинії організовані приватні школи, які в основному існували на кошти приватних осіб, а не громадських фондів. Як вже було відмічено раніше, громадські школи першими з'явилися у Новій Англії, приватні школи у Середньоатлантичному регіоні.

Датське поселення, яке було засноване в основному членами Датської реформованої церкви, поклато початок місцевій школі для того, щоб навчати читанню та письму рідною мовою у Новому Амстердамі, – місті, яке

пізніше стало Нью-Йорком. А, коли в 1664 році англійці встановили свій контроль над Нью-Йорком, то вони відкрили Англіканські благодійні школи, де стали вчити дітей з бідних сімей читати, писати та рахувати, а також навчали їх основам релігії та катехізису.

Професійна підготовка. До кінця XVIII значно зросла потреба у кваліфікованих робітниках. Через те, що в той час не існувало системи професійної освіти, бізнесмени та торговці почали відкривати приватні ремісничі школи, для того, щоб задовольнити існуючий попит, на них. Такі школи відвідували як і ті, хто не прагнув у подальшому поступати до коледжу, так і ті, хто хотів опанувати новий бізнес та індустріальні професії. Потреба у кваліфікованій робочій силі постійно зростала. У цих школах викладали такі практичні курси як письмо, арифметика, геометрія, тригонометрія, астрономія. Ці школи існували, доти, доки був попит на працівників.

Отже, підсумовуючи, можемо дійти таких висновків:

- Історія розвитку освіти у США невід'ємно пов'язана із історією розвитку держави.

Метою створення перших навчальних закладів у США був духовний розвиток індивіда. Ці заклади освіти були релігійними інституціями.

- Пізніше з'явилися вищі заклади освіти, які приділяли увагу вільним мистецтвам (*liberal arts*) і готували студентів за спеціальностями: теологія, право, медицина, освіта.

- Коли з'являвся попит на кваліфікованих працівників, американська система освіти визнавала пріоритетними практичні курси й фахову підготовку.

Література

1. American education: The national experience, 1783-1876. – New York. – Harper. – 1980. – P.-X.

2. Button, H. W., and Provenzo, E. F., Jr. History of education and culture in America. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall. – P. -XIV.

3. Там само. – P. – XIV.

4. Cohen, S. A. Ed. Education in the United States: A documentary history Vols. 1-3. New York: Random House. – 1978. – P.146.

5. Popular education and its discontents. – New York. – Harper and Row. – 1990. – P. VII-VIII.

6. Там само. – P. 85-86.
7. Там само. – P. 86.
8. Там само. – P. 85.
9. Reed, Arthea, J. S., and Bergemann, Verna, E. In the Classroom (An introduction to Education). – The Dushkin Publishing Group, Inc. – 1995. – P. 146.
10. Там само. – P. 148.
11. Spruill, Julia C. Women's life and Work in the Southern colonies. – New York. – Norton. – 1972. – P. 112.
12. Traditions of American education. – New York. – Basic Books, Inc. – 1977. – P. 163.

*Барановська Л.В.
Білоцерківський державний аграрний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПРОФЕСІЙНОМУ ВЕРБАЛЬНОМУ СПІЛКУВАННЮ

Сучасна наука все більше схиляється до думки, що спілкування як об'єктивний вид життєдіяльності кожної особистості виступає своєрідним мистецтвом, де є свої правила, особливості, секрети, знати які потрібно кожному спеціалісту. Знання студентами логічних основ різних видів спілкування – невід'ємна умова їхньої ефективною діяльності. Адже, здебільшого, лише у спілкуванні здобуваються знання і соціальний досвід, формується особистість. Крім загальних закономірностей спілкування майбутній фахівець має засвоїти й сукупність знань про професію та спеціальність, якими він оволодіває. Вони наповнять спілкування професійним змістом. Професійне спілкування має допомогти особистості студента зростати, підвищувати свій інтелектуальний та фаховий рівень.

Процес навчання студентів професійному вербальному спілкуванню відбувається у вищих закладах освіти, які здійснюють фахову підготовку. Який же сучасний стан справ із навчанням такого виду? Почнемо із загальної психологічної підготовки, яка дає можливість студентам засвоїти психологічні основи спілкування, закласти фундамент під професійне спілкування. У